

УДК 821.161.2

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2023.2.6>

О. П. ТКАЧЕНКО

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри історії української літератури, теорії літератури
та літературної творчості,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна
Електронна адреса: tagabat@bigmir.net
<http://orcid.org/0000-0002-9643-9127>*

ПОЕТИКА МІФУ ТА СИМВОЛІКА В РОМАНІ ВАСИЛЯ ЗЕМЛЯКА «ЛЕБЕДИНА ЗГРАЯ»

Роману Василя Земляка «Лебедина зграя» притаманна наскрізна символіка, автор часто вдається до асоціацій зі стародавньою історією та використовує поетику міфу. Зокрема, через увесь твір проходить біблійний образ Вавилонської башти. Будівництво Вавилонської вежі символізує собою людську пиху й зарозумілість, що в романі пов'язується з комунізацією української землі й дозволяє спрогнозувати ганебне завершення цього зухвалого проекту. Василь Земляк самотньо інтерпретує супровідні до будівництва Вавилонської вежі біблійні концепти «велелюддя», «стовпотворіння», «змішання» та «розсіяння народів». Оскільки однією із засадничих рис химерного роману є гумор, біблійна символіка осмислюється не лише на серйозному рівні, а й зі сміхом. Це стосується таких образів, як Вавилонська вежа, вавилонська блудниця, вавилонські боги, вавилонський чорт, кара єгипетська тощо. Також Василь Земляк іронічно обіграв у романі стародавній міф про сотворіння людини з глини, натякаючи на комуністичний заміс нової, т. зв. «червоної» людини. В оповідній стратегії роману великого значення набуває образ «двох Вавилонів». Найчастіше йдеться про верхній та нижній Вавилони, причому ця топографічна відмінність сповнена глибокого сенсу. Образ двоїстого топосу дозволив авторові символічно окреслити ворожнечу й розбрат, що зародилися у Вавилоні з часу появи там комуністів. У «Лебединій зграї» більшовизм-комунізм символічно прив'язаний до «низу», «вгорі» ж перебуває заможне селянство, яке опирається свавіллям нової влади. Вагому семантичну роль у романі відіграє переселення персонажів. Переміщення вниз пов'язане з втратою позитивних якостей, натомість перебування вверху чи рух угору означають моральне удосконалення героїв. Примітно, що переселення вниз персонажів «Лебединої зграї» супроводжується їхньою комунізацією, і навпаки.

Ключові слова: символіка, міф, Вавилонська вежа, стовпотворіння, розсіяння.

Вступ. Літературна спадщина Василя Земляка належить до найкращих надбань української епіки ХХ століття, насамперед, коли йдеться про його роман «Лебедина зграя». Загалом цей твір досліджувався різними поколіннями вчених, але й до сьогодні приховує чимало таємниць, що спонукають до детальнішого, прискіпливішого й глибшого прочитання. Перш за все, це пов'язане з наскрізним символізмом роману «Лебедина зграя», адже Василь Земляк доносить вагому інформацію до читача за допомогою мови символів, міфів, натяків, підтекстів тощо. Саме тому вивчення чільних символів та міфологічних мотивів у химерному романі Василя Земляка є нагальною проблемою літературознавчої науки й потребує проведення окремих досліджень з цієї безмежно глибокої теми.

На сучасному етапі вивчення творчості письменника актуальними залишаються питання,

пов'язані з розумінням естетичної самотності та ідейних засад його художнього прози, це стосується зокрема вивчення поетики міфу та символіки роману «Лебедина зграя». Про творчу особистість Василя Земляка писали А. Дімаров, В. Дончик, Г. Сивокінь, М. Слабошпицький, М. Жулинський, О. Сизоненко, Г. Пашковська. Окремими питаннями художньої спадщини письменника займалися Н. Криворучко, О. Пуніна, В. Чайковська, О. Ткаченко та інші.

Метою статті є виокремлення в романі Василя Земляка «Лебедина зграя» ключових символів та міфологічних мотивів, дослідження їхньої семантики та з'ясування ролі, яку вони відіграють у розгортанні ідеологічної стратегії твору.

Основна частина. Поетика «Лебединої зграї» лежить у річищі українського химерного

роману й сполучає в собі конкретно-історичне тло із фантастичними елементами, зачудованим поглядом на світ, багатобарвним стилем, іронічним й ліричним водночас, філософічністю та міфологізмом. Роману Василя Земляка властива наскрізна символіка, що є безперечною ознакою справжнього і глибокого мистецтва. Навіть персонажі «Лебединій зграї» (наприклад, два Фабіани – «цап і чоловік» [Земляк : 7], або ж Явтушок Голий) набувають символічного значення, стають прозивними. Василь Земляк щедро використовує поетику міфу, наділяючи своїх героїв іменами на кшталт: Орфей, дід Хозар, Пилип Македонський, або ж апелюючи до історичних міфів про таврів, венедів, скіфів, антів, Дворіччя, Абіссінію та найголовніше – про «немеркнучий Вавилон» [Земляк : 7].

Загалом ідея надати українському селу на Побужжі, описаному достовірно й історично правдиво, міфологічне ім'я видається, на перший погляд, незрозумілою й навіть ризикованою, тим паче, що Вавилон у «Лебединій зграї» оточений поселеннями, хуторами, місечками, річками й їхніми притоками з цілком реальними топографічними назвами: Глинськ, Зелені Млини, Семиводи, Журбів, Чупринки, Козів, Прицьке, Південний Буг, Чебрець тощо. Вочевидь, за таким художнім рішенням прихована якась особлива авторська інтенція. Задум Василя Земляка можемо прояснити, поглянувши на роман через призму символіки та поетики міфу.

Пов'язаність із стародавньою історією та біблійною міфологією, дозволили представити конкретне українське село на Побужжі як символ велелюддя, як суміш народів і пристрастей, в якому переплелось багато національностей, «але згодом усе те вивітрилося, змішалось, породичалося з буйним козацьким ґрунтом» [Земляк : 92], отож «Вавилон має кров гарячу, коли його розбурхати. В ній і турок, і татарин, і лях – усе є. То не та собі спокійна Україна, як деінде» [Земляк : 175]. Це, так би мовити зачин, основа для подальшого розгортання міфологічної символіки, адже надалі через увесь роман – де натяком, а де прямо – проходить біблійний образ Вавилонської башти. Будівництво Вавилонської вежі символізує собою «людську пиху й зарозумілість, манію величі людини, яка хоче за допомогою своїх обмежених земних засо-

бів атакувати небо» [Biedermann : 32]. У контексті роману «становлення комуністичного ладу в українському Вавилоні сприймається за будівництво новітньої Вавилонської вежі з перспективою неминучого посоромлення і майбутнього гучного падіння» [Ткаченко : 21]. Таким чином «міф допоміг розкрити суть і передбачити наслідки комуністичного «штурму неба» [Ткаченко : 21].

Комуністичні ватажки Клим Синиця, Максим Тесля та Антон Рубан «сушили собі голову, як сотворити новий Вавилон замість старого» [Земляк : 136], прийшлося їм навіть через те заночувати в райпарткомі, адже «мусять вони доуявити собі ту грандіозну споруду до кінця, бо ж то має бути не міф, а жива реальність звичайних людей» [Земляк : 136]. Якщо одні герої плекають мрію про новітню вежу людської дерзновенності, інші дуже точно передбачають кінець цієї гаданої «грандіозної споруди», як от селянин-середняк Явтушок Голий: «Все піде прахом... і сам Вавилон. Як там у Біблії сказано?» [Земляк : 250]. У романі з будівництвом Вавилонської вежі також пов'язана ідея розсіяння народів (у даному випадку – вавилонян) по світу. Василь Земляк показує, що багатші селяни зігнані з рідного поля й рідного гнізда під час розкуркулення й виселення, бідніші – вдаються до марних спроб утечі від примусової колективізації.

Крім того в «Лебединій зграї» задіяний біблійний концепт «стовпотворіння»: «товпилися у Вавилоні многи народи і многи завоєвники» [Земляк : 214] – стилізованою під Біблію мовою оповідає автор. При змалюванні заколоту на Йордані, Василь Земляк описує збурення та розбрат серед безумілого натовпу, прямо називаючи все це «вавилонським стовпотворінням» – тією міфологічною і за разом реальною ситуацією втрати людьми порозуміння. Якщо біблійне стовпотворіння призвело до змішання мов та подальшого розсіяння народів, то комуністичне додало до того незгоду, нелад та братовбивство.

Хоча Василь Земляк у «Лебединій зграї» змальовує лише початок комунізації української землі, символічний образ Вавилонської вежі дозволяє спрогнозувати ганебне завершення цього зухвалою проекту, і це, вочевидь, є найголовнішою ідеєю роману, одкровенням

і пророцтвом, що розкриваються перед вдумливим читачем, а відтак і чільною причиною найменування звичайного українського села Вавилоном.

Одна із засадничих рис химерного роману – це гумор, тож не дивно, що образ Вавилонської вежі осмислюється в «Лебединій зграї» не лише в серйозному провіденційному контексті, а й зі сміхом: так, німецький клерк з фірми «Зінгер» у листі запитує продавця швейних машинок Орфея Кожушного, чи збереглася у Вавилоні легендарна Вавилонська вежа. І Кожушний відповідає ствердно, метикуючи, що така відповідь може посприяти його кар'єрі.

Дещо в іронічному, зниженому контексті прочитується в романі й апокаліптичний символ вавилонської блудниці – з ним у творі асоціюється образ «вавилонської вітрогонки» [Земляк : 29] Мальви Кожушної, що «безклопітно літає собі над вавилонським світом, бунтуючи душі багатьох чоловіків» [Земляк : 92]. Андріян, нелюбий чоловік Мальви, називав її своєю «вавилонською карою» [Земляк : 15]. Так не без гумору переосмислює Василь Земляк біблійний образ «кар єгипетських»; підміна прикметників виглядає в цьому випадку доволі природною, оскільки і Вавилон, і Єгипет – обидва були гнобителями й ворогами древнього Ізраїлю.

В оповідній стратегії роману велику роль відіграє образ «двох Вавилонів». Оскільки історичною темою роману є боротьба за владу в українському селі на рубежі 1920–1930-х років, ідея представити Вавилон як двоїстий топос є дуже вдалою, адже будь-яка подвійність потенційно несе в собі загрозу розділення та протиборства, навіть якщо це спочатку лише географічна прикмета.

Розгортаючи сюжет, Василь Земляк наповнює концепт «двох Вавилонів» щоразу іншим змістом. Спершу це стосується розташування та часу забудови селища: «на кількох горбах, що немовби вічно ворогують між собою завис Вавилон, старий та пізніший» [Земляк : 7], далі згадується його легендарна історія: це колишній «двоюрусний город» з двома сторожовими вежами [Земляк : 8]. Звісно, є ще «наш Вавилон» і «Вавилон месопотамський» [Земляк : 10], а також «праведний і неправедний» [Земляк : 165].

Найчастіше в романі йдеться про верхній та нижній Вавилон, при чому ця топографічна відмінність набуває глибокого символічного сенсу. Як універсальний символ «верх» означає дух, інтелект, сумління, ідеали, альтруїзм, небеса, «низ» – це матерія, інстинкти, асоціальне, аморальне, земля, тінь [Самохвалов : 113]. «Земляк послідовно дотримується в романі символічної вертикалі: «низ – верх». Розподіляючи Вавилон на дві частини, найпоетичніших своїх героїв (обох Фабіянів, Мальву) він поселяє вгорі, більш приземлені персонажі мешкають унизу (сімейства Голих, Соколюків)» [Ткаченко : 23]. Те, що хата філософа Фабіяна знаходиться на «челепочку» Вавилона, «звідки цілий світ ніби опиняється під ногами», тоді як село живе «унизу своїм звичним життям» [Земляк : 23], є символічною вказівкою – мудрість перебуває нагорі, над суетним світом.

Угорі поселяє Василь Земляк і поета Володю Яворського. Володя живе не просто в колишньому панському палаці, переробленому на комуну, він живе на самому його верху: «На мансарді жив комуністський поет, совість і слава комуні» [Земляк : 29]. У багатьох художніх творах поет пов'язується з мансардою як символічними «небесами». Наприклад, у «Патетичній сонаті» М. Куліша поет теж мешкає на горищі. Проживання на мансарді поета й сировара Володі Яворського означає серед іншого й те, що він є найкращим серед «випадкового люду» [Земляк : 26] комуні. Після смерті поета на мансарді поселилася його кохана Мальва, а після неї – вже ніхто, тобто мансарда в «Лебединій зграї» символічно пов'язана з поезією і любов'ю як найвищими проявами духу в земному існуванні людини.

Для розуміння ідейних засад роману Василя Земляка важливо звернути увагу на те, що вгорі проживають «вавилонські боже» [Земляк : 102]: «багатині», «дідичі» й «заможці», а внизу, на «вавилонському дні» – сільська злидота й середняцтво. Та й комунa, розташована в панському маєтку в Семиводах, лежить у долині, звідки в ясний день можна побачити Вавилонські гори. Відтак у «Лебединій зграї» більшовизм-комунізм символічно прив'язаний до «низу», «вгорі» ж перебуває заможне селянство, яке опирається свавіллям нової влади.

Вагомого символічного значення в романі «Лебедина зграя» набуває переселення персонажів. Після смерті чоловіка Мальва з хати Валахів у низині повернулася до матірньої хати на Вавилонській горі – і саме тоді по-справжньому полюбила; після смерті Володі вона знову спустилася вниз – поселилася в комуні, поза тим жила на самому її вершечку – мансарді. Фабіан зійшов жити в оселю Явтуха Голого, але не прижився там і вернувся на свої Татарські вали. Комуніст Антон Рубан короткий час квартирував у старій Кожушній, матері Мальви, на горі, потім переселився униз у хату Зосі та її покійного чоловіка Боніфація, чоловіка негідного, що прагнув правити Вавилоном. На символічному рівні це переселення можна розтлумачити як «успадкування» Рубаном амбіцій і моральних якостей небіжчика Кармеліта разом із прихильністю й ласкою його вдови.

Рух униз знаменує собою пізнання всього слабкого й глибинного в особистості [Самохвалов : 113], на рівні архетипів це представлено в біблійній оповіді про пророка Йону, що опинився в череві великої риби, та апокрифічній історії про сходження Христа до пекла. Крім того переміщення вниз означає втрату позитивних якостей, моральний занепад, і тут важливо відзначити, що переселення вниз героїв «Лебединої зграї» супроводжується їхньою комунізацією – Левко Хоробрий (Фабіан) з філософа перетворився на заступника голови колгоспу й «жив тепер не вселенськими масштабами, а турботами про колгосп» [Земляк : 241], Мальва ж – «править комуною» [Земляк : 272].

Натомість перебування героя вверху чи рух угору означають моральне удосконалення, здобуття духовних чи будь-яких інших переваг. Вигнанець і противник колгоспного життя Данько Соколюк кидає свій останній погляд на односельців з гори. Радянська сільрада вселяється в колишній будинок заводчика Тисевича нагорі, «де містилась деякий час волость» [Земляк : 152]. Заснувати комуну вже не в пониззі Семивод, а на Вавилонських горах прагне низка героїв «Лебединої зграї»: Володя Яворський, Мальва Кожушна, Антон Рубан. Останній «нишком мріяв про вавилонську комуну, тут, на Татарських валах, чомусь бачив її краще, ніж будь де, йому хотілось чогось грандіозного, всеохоплюючого, з мільйоном деся-

тин поля і з тисячами комунарів» [Земляк : 168]. Ця мрія героїв «Лебединої зграї» символічно пов'язана зі спробою підняти моральний авторитет і вплив комуни, однак вона не тільки залишилася нездійсненою, а й зазнала тотальної поразки, оскільки невдовзі комуни були заборонені радянською владою і замість них утворені колгоспи.

Символіка «верху» й «низу» настільки виразно виписана в «Лебединій зграї», що Василь Земляк не наважився залишити свого улюбленця Фабіяна, що «продався більшовикам» [Земляк : 215], внизу, в хаті Явтуха, оскільки це символічно засвідчило б духовну деградацію вавилонського філософа, який чи не з доброго дива став заступником голови колгоспу. Тим-то Василь Земляк і спробував переконати читачів, що його герой не прижився в оселі Голих й вернувся на свої Татарські вали, а значить, не втратив «доброчесть і гідність великого Фабіяна» [Земляк : 205].

Протиставлення двох Вавилонів реалізується не лише через символічну вісь «верхній» – «нижній», а й через антитезу «старий» та «новий», причому семантика останньої пари змінюється з часового окреслення на ідеологічне: спочатку йдеться про стару та пізнішу забудови села, згодом з'являється виразна соціальна конотація: споконвічний селянський уклад – новий комуністичний режим. Трійко зайшлих комуністів – Антон Рубан, Максим Тесля та Клим Синиця, запозналися «сотворити новий Вавилон замість старого» [Земляк : 136], вони мріють залучити до своєї ідеї селян, які й «будуватимуть новий Вавилон» [Земляк : 232] під їхньою диктатурою. Однак стає зрозуміло, що «старий Вавилон не здасться без бою, що буде боротись, буде стояти на смерть» [Земляк : 207], що в «класовій боротьбі між двома Вавилонами – тим, який збирається тут, і тим, який никає по хуторах» [Земляк : 206] не буде компромісів. Таким чином вивершується символічна стратегія, закладена в образі «двох Вавилонів»: подвійність таки призводить до «розбрату великого і смертельного» [Земляк : 214].

Цікаво й несподівано інтерпретує Василь Земляк у «Лебединій зграї» наявний у багатьох стародавніх культурах міф про сотворіння людини з глини. Клим Синиця – ватажок

комуни в Семиводах, походив з родини бідака з Козова і разом із батьком виробляв і продавав червону глину. Василь Земляк вдало скористався символічним значенням червоного кольору, перетворивши цю звичайну побутову історію на ідеологічну: про батька й сина пішли чутки, що ці «бунтарі з Козова» «неспроста малюють села та навіть цілі міста у маків цвіт» [Земляк : 25]. Синицям пригрозили «справити до ведмедів, коли вони не припинять червоної агітації» [Земляк : 25], однак згодом, перед ревкомом, «вони не відхрещувалися від своїх заслуг» [Земляк : 25].

Далі Василь Земляк звертається до стародавнього міфу про сотворіння людини в його біблійній версії: коли Мальва приїхала в гості до Кліма Синиці в комунівський палац, ватажок комунарів виявився непереддатливим до її спокусу: «Але ж я з іншого тіста, мене змішано на червоній глині, про яку і досі ходять легенди. Тому йди собі» [Земляк : 28]. Мальва ж подумки посміялася з Кліма, бо той «просто собі заправний, заклопотаний, буденний, такий собі дивак, виліплений із червоної глини» [Земляк : 28], а ніякий не лицар, яким вона собі його уявляла. Ці уривки побудовані на біблійній алюзії: як відомо, давньоєврейське слово «адама» – матеріал, з якого Бог сотворив першого чоловіка, означає не просто «земля», «прах» чи «глина», а саме «червона глина». Таким чином Василь Земляк іронічно обіграв стародавній міф, натякаючи на комуністичний заміс нової, «червоної» людини. Найстійкіший з комунарів, працьовитий і відданий комуні мрійник, вірний однолюб Клим Синиця, справді, чи не найбільше відповідає комуністичному ідеалові людини, принаймні серед усіх трьох більшовиків у Вавилоні. Перетворення продавця пурпурової глини на «червону» людину не обійшлося без радикальних змін особистості – Клим Синиця перемінився настільки, що його перестали пізнавати давні знайомі: «Той продавець червоної глини мав обидві руки, був лагідний, добрий хлопець, а цей, товариш уповноважений райпарткому, – непохитний і невблаганний, знав їхні прибутки краще за них самих» [Земляк : 153]. Тут уже актуалізується міфологічний мотив «другого народження», пов'язаного з комуністичною посвятою героя.

Одним із незабутніх образів роману «Лебедина зграя» є гойдалка, що її повісив Орфей Кожушний, аби привабити наречених для своїх дочок. Не без допомоги гойдалки дочки таки повиходили заміж: «Довше за інших Зінгерок вигойдувалася над урвищем Мальва – з усіма, хто полюбляв це романтичне місце і урвища над ним не страхався, аж поки не вигойдала собі мого дядька Андріяна» [Земляк : 11]. Рухи гойдалки символізують тілесне кохання, саме тому про Мальву сказано: «Мабуть, не було чоловіка, який би не мріяв політати з нею на гойдалці, незважаючи на всю її неславоньку» [Земляк : 14]. У романі «Лебедина зграя» неодноразово обіграється сексуальне значення гойдалки, наприклад, коли батько оповідача запитує у тривалий час відсутнього чоловіка Мальви: «“З ким це твоя вигойдувалася цієї ночі?” Гойдалку знімали на зиму, і батько, певна річ, робив цим прозорі натяки на Мальвину війнуватість» [Земляк : 13], або ж коли розповідається про двох із буксирної бригади: «Вони гойдалися довго й красиво, до третіх півнів» [Земляк : 241].

Якщо гойдатися – це кохатися, то не дивно, що гойдалка символічно пов'язана з колискою, а вираз «вигойдати сина» набуває в такому разі двозначності. Ця символічна лінія в творі починається з любові Мальви й Володі, а завершується тим, як стара Кожушна вигойдує їхнього сина: «Як потепліло, виносить його у ночвах на гойдалку й колише над прірвою. Немовля зовсім одвикло од хатньої коліски. Не інакше, як стара заповзялась виколихати з нього нового поета для комуни» [Земляк : 271].

Результати дослідження та висновки. Чільним міфом, на якому тримається нарація та ідеологія роману «Лебедина зграя» Василя Земляка, є міф про Вавилон та Вавилонську вежу. Цей міф символічно вказує на будівництво комунізму на українській землі й прогнозує ганебне завершення цього зухвалою проєкту. Міф про Вавилонську вежу в романі супроводжується концептами «велелюддя», «стовпотворіння», «змішання» та «розсіяння народів».

Як химерний роман «Лебедина зграя» сповнена гумористичних сцен та підтекстів. Високі теми, поважні проблеми й глибокі символи пропускаються у творі через призму іронії: наприклад, образи Вавилону, Вавилонської

вежі, вавилонської блудниці, вавилонської кари, вавилонських богів, вавилонського чорта, сотворіння людини з червоної глини тощо.

Василь Земляк створює образ «двох Вавилонів»: маємо «наш Вавилон» і «Вавилон месопотамський», «праведний» і «неправедний», «верхній» та «нижній», «старий» і «новий». Образ двоїстого топосу дозволив авторові символічно окреслити ворожнечу і розбрат, що зародилися у Вавилоні з часу появи там комуністів.

Найчастіше в романі йдеться про верхній та нижній Вавилони, причому ця топографічна

відмінність набуває глибокого сенсу. У «Лебединій зграї» більшовизм-комунізм символічно прив'язаний до «низу», «вгорі» ж перебуває заможне селянство, яке опирається свавіллям нової влади. Вагому символічну роль у романі відіграє переселення персонажів. Переміщення вниз пов'язане з втратою позитивних якостей, натомість перебування вверху чи рух угору означають моральне удосконалення героїв. Примітно, що переселення вниз персонажів «Лебединій зграї» супроводжується їхньою комунізацією, і навпаки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Земляк В. Лебедина зграя. Зелені млини. Романи. К., 1977. 624 с.
2. Самохвалов В. П. Психодіалітичний словник і робота з символами сновидінь та фантазій. Сімферополь, 1999. 184 с.
3. Ткаченко О. «Вавилонські каїни» Василя Земляка як реалізація інтерпретаційної моделі «розбрату за землю». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*, 2012. № 23. С. 21–25.
4. Biedermann H. *Dictionary of Symbolism: Cultural Icons and the Meanings Behind Them*. Plum, 1994. 480 pp.

REFERENCES

1. Zemljak V. (1977) *Lebedyna zghraja. Zeleni mlyny. Romany* [The Flock of Swans. Green mills. Novels]. Kyiv: Dnipro. (in Ukrainian)
2. Samokhvalov V. P. (1999) *Psykhodalytychnyj slovnyk i robota z symbolamy snovydyinj ta fantazij* [Psychoanalytic dictionary and work with symbols of dreams and fantasies]. Simferopolj: Sonat. (in Ukrainian)
3. Tkachenko O. (2012) «Vavylonsjki kajiny» Vasylja Zemljaka jak realizacija interpretacijnoji modeli «rozbratu za zemlju» [“Babylonian Cains” of Vasyl Zemliak as a realization of the interpretation model of “discord for the land”]. *Visnyk Kyjivsjkogho nacionaljnogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Foljklorystyka*, no. 23, pp. 21–25.
4. Biedermann H. (1994) *Dictionary of Symbolism: Cultural Icons and the Meanings Behind Them*. Plum. 480 pp.

O. P. TKACHENKO

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of History of Ukrainian Literature,
Theory of Literature and Literary Creativity,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
E-mail: tagabat@bigmir.net
<http://orcid.org/0000-0002-9643-9127>*

POETICS OF MYTH AND SYMBOLISM IN THE NOVEL OF VASYL ZEMLIAC “THE FLOCK OF SWANS”

Vasyl Zemliak's novel «The Flock of Swans» is characterized by transparent symbolism, the author often resorts to the associations with ancient history and uses the poetics of myth. In particular, the biblical image of the Tower of Babel runs through the entire work. The construction of the Tower of Babel symbolizes human haughtiness and arrogance, that in the novel is associated with the communization of the Ukrainian land and allows us to predict the inglorious end of this audacious project. Vasyl Zemliak uniquely interprets the concepts of «dispersion» and «the devil and all to do», which are accompanying to the construction of the Tower of Babel. Since humor is one of the basic features of the chimeric novel, the biblical symbolism is conceptualized not only on a serious level, but also with a laugh. It concerns such images as the Tower of Babel, the whore of Babylon, the Egyptian punishment etc. Also, in the novel Vasyl Zemliak ironically used

to the best effect the ancient myth about the creation of human from clay, alluding to the communist mixing (creation) of a new, so-called «red» human. In the narrative strategy of the novel, the image of «two Babylons» acquires great importance. Most often, it is referred to upper and lower Babylon, and at the same time this topographical difference is full of deep symbolic sense. In «The Flock of Swans», Bolshevism-Communism is symbolically tied to the «bottom», while the wealthy peasantry is «at the top» and resists the arbitrariness of the new authorities. The relocation of the characters plays an important symbolic role in the novel. Moving down means losing of positive qualities, while staying at the top or moving upwards means moral improvement. It is worthy of note that the downward relocation of the characters of «The Flock of Swans» is accompanied by their communization, and vice versa.

Key words: symbolism, myth, the Tower of Babel, dispersion, the devil and all to do.